

Vård och värn av kyrkorummet – sammanfattning av de viktigaste punkterna

SKIF fastighetsdagar i Stockholm 23–24 november 2022

Lisa Nilsen Kulturvård AB

lisa@lisanilsenkulturvard.se

www.lisanilsenkulturvard.se

Hur ser det ut i församlingen?

- Vilka risker finns i den dagliga verksamheten? Diskutera inför städanvisningar och restaurering.
- Vilka skador kan förebyggas? Diskutera inför städanvisningar och restaurering.
- Använd vård- och underhållsplanen. Beställ periodiskt underhåll av känsliga inventarier.
- För över inventarieförteckningen i SACER. Anteckna skötselansvisningar under *Generell kommentar*.

Förebyggande konservering

- Tänk efter före!
- Ha med vård, underhåll och säkerhet på dagordningen!
- Planera och förbered alla hantverksjobb för att förhindra skador.
- Planera och förbered alla evenemang (konserter, filmning, större guidade turer, m.m.).
- Planera tunga lyft och interna transporter.

Förslag till rutiner

- Samla information om vård, skötsel och underhåll på ett ställe.
- Formulera skriftliga riktlinjer för hantering och evenemang i kyrkorummet.
- Skriv kontrakt för hantverkare och konsertarrangörer och filmteam.
- Gör trevliga broschyrer om dekoration i kyrkan till bröllopspar.
- Skriv städinstruktioner.
- Läs böcker om vård och underhåll; diskutera åtgärder och förslag.
- Glöm inte hälsa och ergonomi.
- Tänk miljövänligt.

Städa försiktigt

- Risker – vad kan gå fel?
- Tänk förebyggande.
- Anpassa metoden till underlaget.
- Använd minimalt med vatten.
- Upphandla skötselinstruktioner av konservator.
- Upphandla dammskydd vid arbete i kyrkan.
- Vård och värn av kyrkorummet är *allas* ansvar.

Textil

- Skriv rutiner för regelbunden vård och för städning av textilförvaringen.
- Se till att prästen använder halslin.
- Lita inte på genvägar som smutsavstötande behandling av textilier.
- Tillåt inte flamskyddsbehandling och ozonsanering.

Samordnad skadedjurskontroll

- Ta bort "maten", dvs damm, brödsmulor, m.m.
- Stör skadedjuren, dammsug!
- Sätt ut insektsfällor och töm dem regelbundet.
- Inspektera regelbundet alla lokaler.
- Identifiera insekterna.

Mögel

- Dammsug bort mindre mängder mögel med dammsugare med HEPA-filter.
- Använd andningsskydd (mask med P3-filter) när du tar bort mögel.
- Sänk luftfuktigheten (hög luftfuktighet drar också till sig skadedjur).
- Se till att luften cirkulerar.
- Inspektera utrymmen där det finns risk för mögel.
- Om man upptäcker mögel på textilier ska man se till att de flyttas till ett torrt och luftigt utrymme innan övriga åtgärder.

Stearin

- Alla anställda och frivilliga ska iakttä försiktighet och undvika stearinspill. Stora ljusmanschetter hjälper.
- Använd en slipad glasspinne eller uttjänt kontokort för att ta bort stearin. Skrapan måste vara mjukare än underlaget.
- På textil: pricka det kylda stearinet med nål och bryt försiktigt sönder eller pilla bort. Brukstextil kan strykas med kaffefilter och tvättas efteråt.
- Använd knäskydd vid stearinborttagning på golvet!
- Använd *aldrig* värmepistol inomhus!
- Förvara stearinljus utom räckhåll för möss.

Slitage

- Planera förflyttningar av material och föremål.
- Ju mer av damm och grus som stannar *utanför* kyrkan, desto mindre slitage blir det inne i byggnaden! Sopa bort allt grus framför ingångarna vintertid.
- Var observant på vilka områden som är i riskzonen för slitage.
- Anteckna incidenter och rapportera.

Lagen om skydd mot olyckor

”Ägare eller nyttjanderättshavare till byggnader eller andra anläggningar skall i skäligen omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olycka och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.”

Förebyggande brandskyddsarbete

- Gör riskbedömningar. Vad kan gå fel?
- Tänk stöldskydd och brandskydd samtidigt.
- Skriv prioriteringslista, evakueringsplan och information om restvärdesräddning.
- Skriv ned planen! Öva!
- Samarbeta med räddningstjänsten, be dem ta en titt på er insatsplan.

Filmer om kulturvård i kyrkan

Lisa Nilsen har gjort filmer för Växjö stift om vård och bevarande i kyrkan. Det är korta filmer på 3–4 minuter om bland annat hantering av metall och förvaring av textil.

Här är länken till filmerna:

<https://internwww.svenskakyrkan.se/vaxjostift/fastigheter-och-kulturavv>.

Filminspelning på gång i Kalmar slottskyrka.

Foto: Maria Brynielsson, Växjö stift.

Läs vidare!

Att vårda en kyrka. Världens bästa bok om vård och bevarande i kyrkan. Jordnära text, rikt illustrerad. Läs den och bli klokare! Googla titeln så kommer du till stället där den kan laddas ned gratis.

Handbok i katastrofberedskap och restvärdesräddning (RVR). ABC om hur man på bästa sätt kan förbereda sig på det värsta. Laddas ned gratis på www.raa.se/rvr.

Ängrar – finns dom? Mycket bra bok om olika skadeinsekter och hur man blir av med dem. Gå in på Riksantikvarieämbetets hemsida www.raa.se och skriv in "ängrar finns dom" i sökfältet

Skötselavvisningar för känsliga miljöer. Googla titeln så kommer du till stället där den kan laddas ned gratis. OBS! Tryck ut som pdf, inte direkt från nätsidan.

Vårda väl-blad från Riksantikvarieämbetet: Googla "vårda väl-blad" så kommer du till stället där de kan laddas ned gratis.

Handbok i beställning och utförande av konservering av kyrkliga kulturminnen. En handbok om hur man beställer konservering, vilka tillstånd som behövs och hur man gör upphandlingen. Googla några ord i titeln så kommer du till stället där den kan laddas ned gratis.

